

Tine Egelund

Børns tarv og børns ret:

Varetages de nødvendige hensyn
til barnet i børneforsorgssager?

Denne artikel omhandler tarv- og rettighedsbegrebet i det sociale børneforsorgsarbejde. I artiklen argumenteres der for, at de diskurser, der bidrager til at definere tarv i det sociale børneforsorgsarbejde, er vage, upræcise og modsætningsfyldte og ikke sætter klare og handlingsanvisende standarder for børns tarv. Der argumenteres også for, at børn har begrænsede rettigheder efter dansk lovgivning, og at disse rettigheder begrænses yderligere i det praktiske arbejde.

Spørgsmålet omkring børns tarv og ret er væsentligt at stille under hensyn til de indgribende foranstaltninger, som socialt børneforsorgsarbejde¹ kan medføre for børn. Det turde være centralt at kunne svare på, om det sociale børneforsorgsarbejde tilgodeser børns tarv og de rettigheder, børnene er tildelt efter lovgivningen. Jo mere man reflekterer over spørgsmålet, jo vanskeligere forekommer det imidlertid at besvare. Det skyldes ikke blot, at der er begrænset (dansk) forskning om kommunernes arbejde med børns og unges sociale konflikter. Som konsekvens heraf er der også begrænset empirisk belæg for generelt at svare entydigt på det i titlen stillede spørgsmål. Man kan give et entydigt svar i forhold til enkelte delaspekter af arbejdet, for eksempel om kommunerne hører børnene om deres sag, således som serviceloven pålægger dem. Disse delaspekter af arbejdet, dog måske ikke de mest centrale, når hensynet til den sociale børneforsorgs børn som helhed skal bedømmes. Vanskeligheden ved at besvare det stillede spørgsmål skyldes først og fremmest, at både tarvbegrebet og rettighedsbegrebet er luftigt, modsætningsfuldt og svært at præcisere på dette område af kommunernes forvaltning. Denne artikel vil derfor fokusere på en diskussion af tarv- og rettighedsbegrebet på det sociale børneforsorgsfelt og ved udvalgte empiriske eksempler undervejs belyse socialforvaltningernes håndtering af hensynet til børns tarv og børns rettigheder.

Indledningsvis skal bemærkes, at denne artikel tager udgangspunkt i empirisk forskning i en sociologisk tradition. Det er forskning, der oftest har den kundskabsinteresse at analysere, hvad der foregår på de underordnede, udøvende niveauer af det sociale arbejde. Til dette hører også en analyse af, hvordan gældende lovgivning implemente-

res i den konkrete omsætning af socialpolitikken. En kortlægning af retsanvendelsen på det udøvende niveau er imidlertid ikke velegnet til at udlede, hvad der er gældende ret og holdbare juridiske løsninger. Sociologisk forskning om den sociale børneforsorg har således et andet perspektiv end juridisk forskning, der ofte er mere deskriptiv og sigter på at kortlægge juridiske normer, som de kommer til udtryk på overliggende niveauer, for eksempel i retspraksis (Haugli 2002). Det er således ikke denne artikels hovedformål at kortlægge gældende ret på den sociale børneforsorgs felt. Hovedformålet er at diskutere, i hvilket omfang, der tages hensyn til børns tarv og rettigheder i det faktisk udførte sociale arbejde².

Hvad vil børns tarv sige?

Det tarvbegreb, som ønskes belyst i artiklen, findes ikke mere i dansk lovgivning. Det er i overensstemmelse med FN's børnekonvention erstattet med begrebet "barnets eller den unges bedste" (servicelovens § 32, stk. 5). Begrebet "barnets bedste" kan imidlertid næppe siges at have noget særligt entydigt indhold. Haugli (2002:22) taler således om "det mangfoldige barnets bedste". For korrekthedens skyld vil dog "barnets bedste" blive anvendt i artiklen, om end det i sin tvetydighed ikke adskiller sig fra tarvbegrebet.

Det er trivielt at hævde, at der ikke eksisterer universelle og tidsbundne definitioner af, hvad der tjener børns tarv (Ahn 1994; Korbin 1981), gavner deres udviklingsmuligheder, tilgodeser deres behov eller lignende formuleringer, der ofte anvendes synonymt med tarvbegrebet i børneforsorgsarbejde. Lovgivningen forudsætter imidlertid, at børneforsorgen med nogenlunde præcision kan identificere børns behov i almindelighed og manglende behovsopfyldelse, der kalder på en særlig kompenserende offent-

lig indsats, i særdeleshed. Det vil sige, at børneforsorgens virksomhed hviler på en antagelse om, at der eksisterer entydige videnskabelige, moralske eller lignende standarder for, hvad børn har brug for med sigte på en gunstig opvækst og udvikling, og hvad der truer eller skader deres udviklingsmuligheder. Det er et fundament for børneforsorgens rationale, at det til trods for samfundsmæssig diversitet er muligt at definere, hvad der er "in the best interest of the child". Heroverfor står den barndomssociologiske indsigt, at børns behov og børns udviklingsrisici til stadighed konstrueres socialt (James & Prout 2001; Qvortrup 1986, 1993a og b; Sgritta 1987, 1993) af en række samtidige aktører: beslutningstagere i verdenssamfundet, nationale og lokale politikere, forskere fra forskellige discipliner, professionelle grupper og enkeltpersoner, folkelige bevægelser m.v. Ud fra en sådan forståelse må man formode, at børneforsorgsprofessionelle vurderer og agerer ud fra socialt konstruerede forestillinger om, hvordan den ideelle eller ønskværdige barndom bør se ud på de givne samfundsmæssige præmisser, hvilket historiske analyser af børneforsorgens udvikling også giver belæg for (Donzelot 1977; Nissen & Henriksen 2001). På samme tid og sted kan forskellige konstruktioner af børns tarv leve side om side og sætte sig spor i det udøvende sociale arbejde.

De konstruktioner af barnets bedste, som aktuelt må antages at have betydning for den sociale børneforsorgs diskurser om tarvbegrebet, er FN's Konvention om barnets rettigheder, dansk lovgivning på området (Lov om social service, kapitel 8, 9 og 9a og Vejledning om særlig støtte til børn og unge), samt forskning om, hvilke faktorer der skader børns udvikling. Lovgivningen og vejledningen er daglige arbejdsredskaber for sagsbehandlere i kommunerne og må anta-

Billede på fil

Tine Egelund
Seniorforsker ved,
Socialforsknings-
instituttet,
København.
E-mail: te@sfi.dk

ges at præge forståelsen af, hvad en god barndom vil sige. I hvor høj grad sagsbehandlere har sat sig ind i børnekonventionen og betragter den som et arbejdsredskab vides ikke. Men børnekonventionen har affødt diskussion blandt socialarbejdere, ikke mindst om barnets subjektstatus, og det er tænkeligt, at sagsbehandlere i det mindste ideologisk er påvirket af børnekonventionens diskurs. Forskningsbaseret viden er i det mindste ideelt set et professionelt redskab i afgørelsen af, hvilke børn der er udsat for risiko i en sådan grad, at indgreb er ønskværdige eller nødvendige. Hver af disse konstruktioner af barnets bedste diskuteres nedenfor.

FN's Konvention om barnets rettigheder

Børnekonventionen er en global politisk konstruktion af den gode, ideelle eller etisk ønskværdige barndom, en slags barndommens utopia formuleret i et juridisk eller kvasi-juridisk sprog (King 1997). Kronborg (2001) karakteriserer konventionen som et politisk program, der betjener sig af en rettighedsretorik, til forbedring af børns opvækst. Konventionen skaber ikke rettigheder for det enkelte barn, men forpligter de ratificerende

lande til efterlevelse af konventionens principper i national lovgivning og deraf følgende administrativ og retlig praksis. Der er dog ikke egentlig retshåndhævelse knyttet til overtrædelse af konventionens principper³.

Barndommens utopi er ifølge børnekonventionen en barndom fri for forskelsbehandling (på grund af race, religion, etnisk og social baggrund m.m.). Det er en barndom i familien og hos forældrene, der er sikret respekt for og støtte til opdragelsesopgaven. Born garanteres desuden frihedsrettigheder (ytrings-, religions-, foreningsfrihed m.v.). Først og fremmest er den ideelle barndom en beskyttet barndom, hvor udnyttelse og overgreb i form af mishandling, tortur, militærtjeneste, børnearbejde og nedværdigende behandling i forbindelse med strafbare handlinger skal forhindres. Endelig bør barndommen være kendetegnet ved opnåelse af nogle klassiske sociale goder: den højest opnåelige sundhedstilstand, skolegang og uddannelse og retten til den levestandard, der kræves for barnets fysiske, sociale, åndelige, moralske og psykiske udvikling.

De konventionsartikler, der oftest har været diskuteret i forbindelse med den sociale børneforsorgs arbejde, er artikel 3, der stadfæster, at barnets bedste skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn. Denne artikel har været brugt som springbræt for en politisk (og faglig) diskussion i forbindelse med de seneste lovændringer om, at børneforsorgen ikke bør tilgodese forældres frem for børns interesser i eventuelle konflikter dem imellem⁴. Artikel 9 omhandler, at barnet kun kan adskilles fra sine forældre mod deres vilje, hvis det er nødvendigt af hensyn til barnets tarv, hvis det sker med hjemmel i lov, og hvis der er adgang til retlig prøvelse. Den eventuelle begrundelse for nødvendigheden af en adskillelse eksemplificeres i artiklen

med forældres misbrug og vanrøgt af barnet. Artiklen stadfæster også en ret for alle involverede parter til at deltage i sagsbehandlingen i tvangssager og fremføre deres synspunkter. Desuden stadfæstes en ret for barnet til personlig forbindelse og direkte kontakt med de forældre, det er adskilt fra. Mest diskussion har der sandsynligvis været om artikel 12, som sikrer barnet retten til frit at udtrykke sine synspunkter i alle forhold, der vedrører det, og at få tillagt synspunkterne en passende vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed. Denne bestemmelse må ses som udtryk for den stigende individualisering af barndommen (Qvortrup 1990) og for ønsket om, at børn i stigende grad opdrages til deltagelse og formulering af selvstændige synspunkter (Kronborg 2001; Nissen & Henriksen 2001). Grunden til den hyppige reference til artikel 12 i socialarbejders diskussioner er, at der er empirisk belæg for, at denne ret for børnene til høring ofte ikke efterleves i forvaltningerne, hvilket jeg vil vende tilbage til nedenfor. På det seneste er der opstået en diskussion om, hvorvidt etniske minoritetsbørns særlige rettigheder tilgodeses i forbindelse med anbringelse uden for hjemmet. Der henvises i denne diskussion til konventionens artikel 20, stk. 3, 29 og 30. Artikel 20, stk. 3 fastslår, at der ved anbringelse uden for hjemmet "skal tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund". Artikel 29 omhandler barnets ret til respekt for dets forældre, barnets egen kulturelle identitet, sprog, værdier og nationale værdier. Artikel 30 fastslår, at et etnisk minoritetsbarn ikke kan nægtes retten til fællesskab med sin etniske gruppe og til at leve efter sin kultur og religion, samt bruge sit sprog.

Til trods for at det er et begrænset an-

tal af børnekonventionens artikler, der har været inddraget i diskussioner om den sociale børneforsorgs arbejde, gælder principielt alle konventionens idealer for børns opvækst for arbejdet. Det er imidlertid i forhold til en række af artiklerne svært at bedømme, om forvaltningerne lever op til idealerne, idet artiklerne oftest ikke specificerer et præcist niveau for opfyldelsen og i øvrigt kan være indbyrdes modstridende i vurderingen af konkrete problemstillinger. I visse tilfælde vil det være åbenbart, at konventionens idealer om barnets bedste krænktes. Det gælder for eksempel, når børns synspunkter ikke efterspørges og tillægges vægt, som forudsat i artikel 12. Det gælder også, når det kan dokumenteres, at hensyn til etniske minoritetsbørns sprog, religion, spiseregler m.v. negligeres ved anbringelse i familiepleje i modstrid med artikel 20 (Egelund & Thomsen 2002; Skytte 2002).

Ofte vil det imidlertid være mere kompliceret. I henhold til artikel 27 har barnet ret til en levestandard på et niveau, der sikrer alle aspekter af dets udvikling, og staten har pligt til at bistå forældre med at effektivere denne ret ved materiel støtte, specielt hvad mad, tøj og bolig angår. Hvordan skal man i lys af dette vurdere den praksis, der aktuelt debatteres i medierne, hvorefter kommuner tilbyder anbringelse af barnet til boligløse forældre, når de har for få tilgængelige boliger at henvise til? Man kan hævde, at det offentlige opfylder sin forpligtelse til at støtte en passende levestandard for barnet ved at give det tag over hovedet i en plejefamilie eller på en institution, mens barnets forældre selv må finde en løsning på deres eget boligproblem. Man kan også hævde, at en sådan praksis strider mod præambelens erklæringer om familien som den væsentligste ramme om et barns opvækst. Eller at praksis strider mod artikel 9, der ikke sandsynliggør, at

bolignød er en legitim begrundelse for, at en adskillelse af barn og forældre mod deres vilje kan anses for nødvendig. I en række henseender skaber børnekonventionen således ikke klare etiske standarder for barnets bedste, mod hvilke man kan måle kvaliteten af den sociale børneforsorgs arbejde.

FN's konvention om barnets rettigheder er sammenfattende det mest ambitiøse og politisk autoritative forsøg på at give barnets bedste en substans og formidle den herskende opfattelse af, hvordan den gode barndom bør se ud. Relativt få af de ideelle fordringer til børns opvækst er imidlertid så præcist udformede, at de kan være direkte handlingsanvisende for børneforsorgens arbejde og tjene som kriterier for evaluering af indsatsen. Nogle undtagelser fra dette generelle upræcise billede er de nævnte artikler om barnets ret til at blive hørt i sager vedrørende dets forhold (artikel 12) og om myndigheders pligt til ved anbringelse uden for hjemmet at tage hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund (artikel 20). I andre henseender, som har væsentlig relevans for børneforsorgens børn, yder børnekonventionen ikke klare standarder for vurdering af barnets bedste og beslutning om relevante indsatser. Det gælder ikke mindst konventionens bestemmelser om børns levekår og sociale forhold (materiel levestandard, uddannelse, sundhedstilstand), som er holdt i så almen vendinger, at de ikke udgør en målestok for, hvilke levekår der kan anses for acceptable for børns udvikling. Dette svækker konventionens potentielle betydning for den sociale børneforsorgs arbejde, idet et gennemgående kendetegn ved målgruppen i følge næsten alle undersøgelser er de ringe sociale vilkår, der udgør rammen om børnenes opvækst⁵.

Der eksisterer ikke undersøgelser om socialarbejderen vurderinger af børne-

konventionens forskrifter og disses betydning for deres udførelse af arbejdet. Via kendskab til praksisfeltet er det min opfattelse, at konventionen opfattes positivt og som en løftestang for at fremme børns interesser. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at dens mere præcise forskrifter efterleves. Ikke mindst er det i en række undersøgelser veldokumenteret, at høring eller samtaler med barnet om dets synspunkter langt fra altid finder sted. Ofte har den ansvarlige sagsbehandler overhovedet ikke etableret en direkte kontakt til det barn, arbejdet retter sig imod (Egelund 1997, 2002). Det er yderligere dokumenteret⁶, at børnenes forhold ofte ikke er særlig godt kendt eller belyst som forudsætning for iværksættelse af en foranstaltning, fokus er hyppigst på forældres forhold og afvigelser. Børnene er således relativt usynlige i behandlingen af deres sag, både for så vidt angår formelle procedurer, hvor deres medvirken forudsættes, og for så vidt angår indsigt i deres situation som grundlag for intervention. Det er vanskeligt at forklare, at idealer, som vinder tilslutning hos praktikere, ikke overbevisende slår igennem på deres praksis. Flere forskere (Egelund 1997; Parton, Thorpe & Wattam 1997) forklarer den manglende opmærksomhed på og inddragelse af børn med, at det – bortset fra i ekstreme og åbenbare tilfælde – er så vanskeligt (eller umuligt) på fagligt grundlag at tage stilling til, hvad der er godt for et barn, at forvaltningerne opgiver dette og i stedet som den "næstbedste" løsning vælger at vurdere, om forældre nogenlunde lever op til herskende moralske og kulturelle forventninger til voksenliv og forældreskab. Barnets bedste bliver derved til et spørgsmål om forældres normalitet, som dette begreb forstås i den enkelte forvaltning eller af den enkelte sagsbehandler. Barnet og en indsigt i dets forhold bliver dermed ikke

nødvendigt for at få arbejdet gjort, barnet bliver en baggrundsfigur i en forældrekonstruktion. Dette fører med sig, at et fokus på barnet, trods tilslutning til idealer om børns subjekt- og aktorstatus, ikke kan vinde fodfæste og opnå intern autoritet i de konkrete, daglige, organisatoriske arbejdsgange i forvaltningerne.

Endnu et eksempel på, at konventionsbestemmelser ikke slår igennem i dansk praksis, vedrører anbringelse af etniske minoritetsbørn. Skytte (2002) påviser, at anbringelsespraksis i en dansk plejehjemsforening er en assimilationspraksis, der tilsidesætter børnenes modersmål, kulturelle og religiøse skikke og særpræg. I visse tilfælde tildeles bornene endog et dansk navn eller forbydes at tale modersmål med forældrene på anbringelsesstedet.

Konventionen om barnets rettigheder kan naturligvis have og har sandsynligvis en væsentlig betydning ved over tid generelt at bidrage til at styrke diskursen om børns medindflydelse og rettigheder. I det konkrete sagsarbejde er der imidlertid ikke tungtvejende empiriske grunde til at tro, at konventionen til nu har haft gennemslagskraft.

Serviceovens og vejledningens regler

Barnets bedste udmøntes i serviceoven i den lidt udviklede konstruktion, at frivillige foranstaltninger kan ydes, når det må anses at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte (§40). I forbindelse med anbringelse uden samtykke er kriteriet, at der er åbenbar risiko for, at barnets eller den ungs sundhed eller udvikling lider alvorlig skade (§42).

Der tales således upræcist i loven om "særlige behov", men det specificeres ikke, hvilke behov der er væsentlige for et barns udvikling, og – som den anden side af samme sag – hvilke forhold der

anses for at stride så meget mod barnets bedste, at en offentlig indsats nødvendig-gøres. Af børnereglernes formålsparagraf fremgår kortfattet en helt alment holdt beskrivelse af barnets bedste. Formålet med børnereglerne er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for børn med "særlige behov", så de på trods af deres individuelle vanskeligheder kan opnå de samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende (§32, stk. 1). Det nævnes også, at der skal lægges afgørende vægt på barnets bedste, herunder at barnet ydes en stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i opvæksten (§ 32, stk. 5).

Der er ikke meget grundlag for at udlæde en præcis forestilling om barnets bedste af disse noget implicite og vage bestemmelser. Man kan dog bemærke, at børns konflikter efter loven defineres som individuelle. Det vil sige, at kollektive trusler mod børns udvikling ikke understreges i de danske regler, som derved afgrænser barnets bedste snævrere end børnekonventionen, der også som nævnt omhandler børns levekår. Man kan også hæfte sig ved, at målet er en udvikling på linie med almindelige jævnaldrendes, dvs. at normalisering er en væsentlig bestanddel af barnets bedste. Endelig indgår børns kontinuerlige og gode voksenrelationer i lovens konstruktion af barnets bedste. En sådan afgrænsning af barnets bedste modsvarer af foranstalt-ningsrepertoiret, der altovervejende består af normaliserende behandlingsmæssige og pædagogiske påvirkninger af børn, forældre og deres indbyrdes relationer. Hvis disse foranstaltninger ikke giver det ønskede resultat, omfatter foranstaltningsregistret anbringelse, der sigter på at skabe andre stabile og gode voksenkontakter i et miljø, der anses for at fremme en normal udvikling for barnet.

Der er efter børnereglerne en begræn-

set adgang til at yde økonomisk støtte til familierne. Disse regler brugtes tidligere som et supplement til de almindelige forsørgelsesregler med henblik på at rydde åbenbare materielle sten af vejen for marginaliserede familier og at skabe en smule mere overskud og mulighed for nogle oplevelser, for eksempel fælles ferie for familien eller betaling for barnets fritidsbeskæftigelser. Tildelingskriterierne for disse økonomiske ydelser er imidlertid strammet betydeligt i de senere år. Man kan for eksempel ikke mere uden videre yde betaling for et barns ridning for at stille det lige med kammeraterne, som alle går til ridning. Der skal være særlige behandlingsmæssige begrundelser for ridningens berettigelse.

Opfattelsen af, at trusler mod barnets bedste er individuelle/personlige vanskeligheder, der er tilgængelige for individualiseret behandling og pædagogik, ser empirisk ud til at have slået igennem i den sociale børneforsørgs tænkning og praksis. Som nævnt er den sociale børneforsørgs målgruppe overvejende børn af marginaliserede og udstødte forældre, og der er grunde til at tro, at en opvækst i fattigdom grundlæggende forringer børns kognitive, emotionelle og sociale udviklingsmuligheder⁷. Der er imidlertid en tendens i praksis til at tillægge børnenes sociale forhold mindre betydning end psykiske og familierelationelle forhold i vurderingen af, om indgreb skal finde sted. Der er i forvaltningerne et større ukendskab til sociale opvækstforhold (forældres langvarige arbejdsløshed for eksempel) end til psykiske og relationelle afvigelser i familien⁸, og børnenes levekår indgår ikke i en samlet bedømmelse af deres behov og konflikter. Man kan indvende, at børns levekår på en række felter sikres gennem andre regler end børnereglerne, for eksempel gennem forskellige former for forsørgelsesregler. Dette er naturligvis et stykke ad vejen korrekt.

Pointen her er imidlertid, at en væsentlig del af de samfundsmæssige faktorer, der kan true børns udvikling, falder uden for barnets bedste, når socialforvaltningerne lader børnenes levekår ude af betragtning i vurderingen af deres situation og overvejelsen over relevante foranstaltninger. Pointen er også, at socialforvaltninger arbejder med børn, der – trods forsørgelsesregler og almene regler til støtte for børns opvækst – som udgangspunkt har ringere udviklingschancer end deres jævnaldrende på grund af familiernes dårlige levekår, hvilket ikke afspejles i overvejelserne om indsatserne.

Også tvangsanbringelsesparagraffen giver et bidrag til afklaring af, hvad barnets bedste vil sige. § 42 opregner de fire faktorer, der må antages at skabe en så åbenbar risiko for alvorlig skade på børns sundhed og udvikling, at en anbringelsesbeslutning uden samtykke er hjemlet. De to første faktorer vedrører utilstrækkelig omsorg og behandling af barnet og vold eller andre alvorlige overgreb. Enkelt sagt skal barnet beskyttes mod vanrøgt og mishandling. De to sidste faktorer udgøres af barnets egne misbrugsproblemer, kriminalitet og andre svære sociale vanskeligheder og af en slags opsamlingskategori: andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet. Igen kan man enkelt sige, at barnet og dets omgivelser skal beskyttes mod barnets egne afvigelser. Disse kategorier er de klassiske kriterier for intervention over for børn. Donzelot (1977) har formuleret dette dobbelte børne- og samfundsværn således, at interventionskriterierne vedrører "barnet i fare" og "det farlige barn". Oversat til barnets bedste er de behov, børn først og fremmest antages at have, at de ikke bliver udsat for overgreb og nedværdigende behandling fra forældres side, og at de ikke via afvigende handlinger er til skade for sig selv og os andre.

Endnu et implicit element af barnets bedste kan udledes af lovgivningen. Det drejer sig om børns behov for at blive delagtiggjort i og afgive synspunkter på deres sagsproces og dens indhold. Dansk lovgivning stadfæster regler for, at børn, der er fyldt 15 år, har egentlig partsstatus og -rettigheder. Børn mellem 12 og 15 år skal høres og give deres synspunkter til kende om de påtænkte foranstaltninger. Det samme gælder børn, der er yngre end 12 år, dog skal der tages hensyn til deres alder og modenhed⁹.

Det lidt spinkle begreb "barnets bedste" i dansk lovgivning kan sammenfattes således, at børn skal beskyttes mod voksnes overgreb og deres egne socialt afvigende handlinger. Børn skal desuden have adgang til gode og stabile voksne og så vidt muligt kontinuitet i deres relationer. Individuel normalitet anses for en integreret del af den gode barndom, og det offentlige skal støtte normalisering via individorienteret behandling og pædagogisk indsats. Endelig er det et led i barnets bedste, at børn selvstændigt giver deres synspunkter til kende.

Serviceoven har ikke indarbejdet børnekonventionens artikler ud over at nævne "barnets eller den unges bedste" i formålsparagraffen for det sociale børneforsorgsarbejde (§ 32, stk. 5). I Vejledningen om særlig støtte til børn og unge (2002) forudsættes det imidlertid, at loven administreres i overensstemmelse med konventionen. På enkelte punkter er der også i vejledningen konkrete formuleringer, der må ses som en konsekvens af konventionsbestemmelserne. Det gælder for eksempel pkt. 78, hvori det skrives, at handleplanen for etniske minoritetsbørn bør tage hensyn til barnets særlige etniske, religiøse, kulturelle og sproglige forhold ved anbringelse uden for hjemmet.

Ud over, at der er meget få angivelser

i loven af, hvad barnets bedste vil sige, eller hvilke af børns behov der skal anses for de væsentligste, er flere af de nævnte elementer i lovens diskurs om barnets bedste så upræcise, at de ikke giver anvisninger til det praktiske arbejde. Der kan herske mange meninger om, hvad gode voksne, overgreb, afvigelse, normalitet m.v. vil sige. Selv tvangsfjernelsesparagraffen er upræcis, for eksempel når "andre adfærds- og tilpasningsproblemer" nævnes, og lever et betydeligt spillerum for den enkelte professionelles egne kundskaber, vurderinger og præferencer. Det er også, hvad man empirisk kan se ske i praksis. Flere nordiske undersøgelser (Egelund & Thomsen 2002; Östberg, Wåhlander & Milton 1999) dokumenterer en stor spredning i vurderinger af samme sag både mellem forskellige forvaltninger og internt i samme forvaltning. Hvordan et barns situation bliver vurderet og hvilken intervention, der tilbydes, afhænger populært sagt af, hvilken kontordør man som børneklient tilfældigvis går ind ad. Spredningen kunne i Egelund & Thomsens (2002) undersøgelse være så stor, at en sagsbehandler vurderede, at familien havde brug for en sommerferie af hensyn til en overanstrengt mor, mens en anden sagsbehandler i samme forvaltning ville lægge op til anbringelse uden samtykke. Hertil kommer, at det er dokumenteret (Backe-Hansen 2001; Egelund 2002), at børneforsorgsarbejde i almindelighed er begrebsfattigt og ikke i særlig høj grad inspireres af teoretiske og empiriske perspektiver på børns udvikling eller indsatsernes effekter. Der er således et betydeligt element af socialarbejdernes personlige forestillinger om den gode barndom i deres vurderinger og handlingsvalg.

På denne baggrund har der i USA været en diskussion¹⁰ om, hvorvidt kriterier for indgreb bør formuleres mere præcist.

Det gælder forholdsvist generelt for børneforsorsregler, at lovgivere viger tilbage for at præcisere de forhold, som gavner eller skader et barns udvikling. Det sker sandsynligvis på grund af de overvældende vanskeligheder ved at gøre det udtømmende. Samtidigt ønsker man ikke ved en præcis bestemmelse at udelukke nye problemer, der måtte opstå og give anledning til indgreb. Diskussionen har ført til forskellige socialpolitiske reformforslag, blandt andet at man ved tvangsbeslutninger nøjere specificerer de materielle kriterier for indgreb, end det i dag er tilfældet.

Sammenfattende giver dansk lovgivning få klare anvisninger på, hvad barnets bedste vil sige. Hvad der er godt og skidt i et barns liv overlades til de professionelles bedømmelse, hvilket ser ud til at bevirke, at der kan være lige så mange forskellige opfattelser, som der er professionelle. Uklarheden om, hvilke standarder for børns opvækst der skal opnås ved arbejdet, betyder også, at det vil være vanskeligt at evaluere virksomheden. Af flere undersøgelser (Egelund 2002; Olsen 2002) fremgår også, at evaluering ikke indgår som en integreret del af det sociale børneforsorgsarbejde, ligesom der ikke eksisterer en gennemført dokumentationskultur, der ville gøre evaluering mulig. For eksempel finder der ikke en konsekvent registrering sted af de sociale problemer, der giver anledning til indgreb, ligesom indgrebenes indhold ikke præciseres og registreres.

Forskningens konstruktion af børns tarv

Fra 1960'ernes begyndelse er der sket en mærkbar omdefinering af den sociale børneforsorgs opgaver (Nelson 1984; Parton 1979; Pfohl 1979). Med opdagelsen af "the battered child syndrome"¹¹ i USA satsede den sociale børneforsorg over ganske få år flere og flere af sine kræf-

ter på at beskytte børn mod overgreb¹², der fra oprindeligt kun at handle om fysisk mishandling kom til at omfatte en lang række mere eller mindre veldefinerede påvirkninger, der antages at skade et barn (Dingwall 1989¹³; Hacking 1991). Beskyttelseshensigten vandt indpas i de nordiske lande i 1980'erne, begrebsmæssigt iklædt den noget upræcise klædebon: omsorgssvigtet. I de angelsaksiske verden er beskyttelseshensigten blevet helt dominerende i børneforsorgens arbejde (Parton & Parton 1989), mens den i de nordiske lande lever side om side med en velfærdsmålsætning om at forbedre familiernes muligheder for at skabe et acceptabelt hverdagsliv for deres børn. I forlængelse af den moralske panik, som "the battered child syndrome" skabte, og som over ganske få år førte til vedtagelse af børnelove i alle amerikanske stater, blev der givet omfattende midler til forskning i børnemishandlingens årsager, og der er siden produceret en stor mængde undersøgelser om, hvilke faktorer der bidrager til, at børn lider denne type af skade.

Forskningen om mishandling af børn har været præget af videnskabelige kontroverser og forskellige diskurser om, hvad der skader et barn. Groft sagt har tre opfattelser domineret diskussionen: en medicinsk, en sociologisk og en økologisk opfattelse.

De læger, der begrebsbestemte "the battered child syndrome" opfattede mishandling som en sygdom forårsaget af forældres psykopatologi, og de var optimistiske overfor at kunne finde en effektiv behandling for sygdommen. Tankegangen ligner den, der har ligget til grund for bekæmpelse af de store infektionssygdomme: at identifikation af en entydig smitekilde (bakterien), af effektiv forebyggelse (vaccination) og behandling (antibiotika) er mulig. Selvom optimismen over for "børnemishandlingens

bakterie" (Parton 1989) med årene er kølnet, har opfattelsen af sammenhængen mellem forældres psykopatologi og børnemishandling været livskraftig såvel i forskningen som i praksis. Senere psykologisk orienteret forskning har i noget mindre grad fokuseret på egentlig psykopatologi hos forældre og har i højere grad inddraget andre faktorer i årsagsforklaringen (for eksempel barnets egne egenskaber og social isolation). Tanken om, at forældres psykisk afvigende adfærd er en væsentlig faktor i en uhensigtsmæssig opvækstsituation, har dog fortsat en dominerende position hos mange psykologisk orienterede forskere til trods for, at mere multifaktorielle forklaringer har vundet indpas.

Modpolen til den medicinske model er et sociologisk syn på risikobarnet. Tidlige repræsentanter for det sociologiske ~~perspektiv~~¹⁴ så fattigdom som det værste overgreb, et samfund kan udsætte sine børn for. Hessle & Vinnerljung (1999) konstaterer, at der er omfattende dokumentation for sammenhængen mellem anbringelse uden for hjemmet og fattigdom, specielt hvis fattigdom er koblet til enligt forældreskab. Dette behøver imidlertid ikke at betyde, at fattigdommen er den væsentligste årsagsfaktor. Lundström & Wiklund (2000) viser i en international forskningsoversigt, at fattigdom og langvarig offentlig forsørgelse ser ud til at være en væsentlig faktor blandt andre, som vælter familiens situation og skaber en opvækst under normal standard for børnene (for eksempel i form af fysiske og psykiske symptomer, adfærdsproblemer og dårlige skolepræstationer). Dvs., at også sociologiske forskere i dag arbejder med mere multifaktorielle forklaringer på overgreb mod børn. Sociologisk forskning har desuden interesseret sig for demografiske faktorer (specielt forældres alder og civilstand) indflydelse på børnemishandling, ligesom feministi-

ske forskere via en fokusering på konsultation og undertrykkelse af piger og kvinder har spillet en central rolle for forståelsen af seksuelle overgreb.

Den i dag dominerende opfattelse af risikobørn er økologisk og bygger på Bronfenbrenners (1977) udviklingspsykologiske syn. En økologisk opfattelse bygger på, at barnet præges af en række kontekster: af familien (mikrosystemet), af direkte samspil i nærmiljøet (mesosystemet), af nærmiljøets udformning og serviceforsyning (exosystemet) og af strukturelle faktorer og kulturelle holdninger (makrosystemet). Et økologisk begreb for barnets bedste er således pr. definition multifaktorielt og omfatter barnets kontakt med familiemedlemmer og med personer i nærmiljø og institutioner, samt kvaliteten af barnets nærmiljø, omgivelser og levekår.

Forskningen byder således på flere og kontroversielle opfattelser af, hvad der gavner og skader børn, og producerer ikke en entydig vidensbase, som professionelle kan udgå fra i vurderingen af konkrete børns situation. Forskningen er indgået i et samspil med politiske og kulturelle processer og har både påvirket og er blevet påvirket af socialpolitiske strømninger. Flere angelsaksiske forskere¹⁵ mener, at den medicinske model har haft stor indflydelse på lovgivningens udformning, fordi den var overensstemmende med den politisk ønskværdige definition af børns problemer som individuelle og familierelaterede afvigelser, der socialpolitisk kunne løses ved behandling og pædagogik. En sociologisk forståelse har ikke været i stand til at påvirke den politiske proces, idet redskaberne til løsning af problemerne i givet fald ville være reformer til forbedring af socialt dårligt stillede børns levekår.

Forskningen giver et vidt spillerum for praktikere til at vælge det begreb for barnets bedste, de sympatiserer med. Der

foreligger begrænset dokumentation for, hvilke valg praktikere tenderer til at træffe. Nogle undersøgelser problematiserer, om det overhovedet er forskningsbaseret viden, der ligger til grund for socialarbejderes praksisovervejelser om, hvad der er bedst for et barn (for eksempel Backe-Hansen 2001). Man kan dog godt tænke sig, at socialarbejdere generelt er inspireret af et videnskabeligt paradigme uden i deres praksis eksplicit at referere til det. Praktikeres begrænsede viden om familiernes levekår og manglende indvejning af disse i en samlet vurdering af barnets situation, sammenholdt med at foranstaltningens repertoire fortrinsvis retter sig mod individuelle og familiemæssige afvigelser, kan tale for, at praksis hverken agerer på sociologisk eller økologisk grund¹⁶. Hertil kommer, at "normalitet" er det centrale metabegreb i sagsbehandlingens normative/moralske vurderinger af forældres og børns situation, og normalisering er en væsentlig drivkraft i indgrebene. Det kunne tale for, at den medicinske model, om end måske ikke særligt bevidst for socialarbejderne, sidder i væggene og udøver væsentlig indflydelse på tænkningen (Hacking 1991).

Børns rettigheder efter loven

Som hovedregel skaber børnereglerne ikke direkte rettigheder for børnene. Lovgivningen pålægger hovedsageligt de kommunale myndigheder nogle handlingspligter: til at undersøge børns situation og til efter et fagligt skøn at yde foranstaltninger, hvis barnet har særlige behov for det.

Direkte rettigheder for børnene er først og fremmest udtrykt i regler om procedurer i sagsbehandlingen. Nogle af de i loven nævnte procedurekrav skaber en ret for barnet, ikke mindst partsstatus for børn, der er fyldt 15 år, høringspligt over for børn, der er fyldt 12 år, og pligten til

at give yngre børn mulighed for at udtrykke deres synspunkter (§ 58, stk. 1 og 2). Det gælder også barnets ret til foretræde for børn- og ungeudvalget i forbindelse med anbringelse uden samtykke (§ 62, stk. 2). Denne ret gælder dog kun ubetinget for børn, der er fyldt 12 år. Procedurereglerne skaber imidlertid rettigheder, der i deres omfang er begrænsede. For eksempel kan høringsretten for børn under 15 år realiseres ved en enkelt samtale, hvor barnet spørges om, hvad det synes om den foranstaltning, der med stor sandsynlighed vil blive udfaldet. Bortset herfra har børn under 15 år ingen proceduremæssige rettigheder. De kan ikke klage, hverken over de trufne beslutninger eller kvaliteten af de foranstaltninger, de tildeles.

Rettigheder skabt af procedurekrav er vigtige, men set fra barnets øjne er måske det vigtigste, om det har ret til at få hjælp til de konflikter, som det anser for væsentlige. I grunden må man svare nej til dette. Selvom det er en pligt for kommunen at undersøge barnets forhold og intervenere til barnets bedste, hvis det har særlige behov, beror vurderingen heraf på et fagligt skøn, som ikke er bundet af klare kriterier i lovgivningen og ikke vejledes entydigt af videnskabelig kundskab om, hvad der gavner eller skader et barn. Intet barn kan gøre krav på betaling af ridning efter § 40, stk. 2, nr. 9, med mindre et fagligt skøn godtgør, at fritidsbeskæftigelsen ridning er en integreret del af en behandlingsplan.

Hvis kommunen griber ind, er der heller ikke sikkerhed for, at barnet ønsker pågældende indsats. Det kan åbenbart være tilfældet ved anbringelser uden samtykke. Men loven åbner også mulighed for, at også visse "frivillige" foranstaltninger kan pålægges forældre og barn. Det gælder foranstaltningerne konsulenthjælp (typisk psykologisk behandling), personlig rådgiver og fast

kontaktperson, som principielt kan etableres mod barnets vilje. Endelig dokumenterer Hestbæk (1997), at knap en fjerdedel af de forældre, der har medvirket til en frivillig anbringelse, oplevede den som pseudofrivillig, dvs. at de ikke turde andet end at gå med til en anbringelse af ængstelse for, at der ellers ville blive tale om tvang.

Der er heller ikke sikkerhed for, at barnet ved ret meget om foranstaltningen, dens hensigt, indhold og varighed. Steenstrup (2002) redegør for, at børn, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, ofte har en luftig forestilling om, hvorfor foranstaltningen er iværksat, og hvad den tjener til. Ofte er interventionen ikke præsenteret for børnene af forvaltningen, før den etableres¹⁷.

Til diskussionen om børns ret hører også, om børnene har ret til en effektiv behandling, som afhjælper deres konflikter. Det er et spørgsmål, som i dag også må besvares med et nej, fordi der i den sociale børneforsorg ikke er tradition for at fokusere på eller evaluere, om foranstaltningerne har positive, negative eller neutrale virkninger for børnene¹⁸. Man ved relativt lidt om, hvorvidt indgrebene er til barnets bedste, skader barnet eller ikke gør nogen forskel.

På denne baggrund er det vanskeligt at tale om barnets ret i den sociale børneforsorgs praksis, bortset fra på de få proceduremæssige områder hvor en egentlig retlighed for barnet stadfæstes via loven. Lovens kriterier for indgreb er skonsomme, og det er gennem praksis, tærsklerne for indgreb udkrystalliseres (Haugli 2002). I en vis forstand kan man sige, at det er praksis, der afgør, om barnet substantielt har ret til at blive hjulpet effektivt. Det bliver derfor også vanskeligt at tage stilling til, om der tages hensyn til børns rettigheder i en bredere forstand end de snævre proceduremæssige. På enkeltområder kan man tage stilling

til praksis' respekt for børns rettigheder, for eksempel retten til at blive hørt, som gentagne gange er blevet diskuteret, når det er blevet dokumenteret, at forvaltningerne krænker børns ret på dette punkt. Man fristes næsten til at sige, at diskussionen om sådanne krænkelser af procedurer kan komme til at skygge for de væsentligere diskussioner om, hvorvidt børnefor sorgen faktisk bidrager til løsning af børns sociale problemer.

Afslutning

Den sociale børnefor sorgs virksomhed drejer sig om langt mere end barnets bedste. Der er mange interessenter og modsætninger i virksomheden. Den sociale børnefor sorg er et interessefelt for centrale og lokale politikere, der både normativt indhænger feltet og kontrollerer ressourcerne. Det er et velfærdsprofessionelt felt, der præges af professionelle forestillinger og strategier og af kampe om professionelle jurisdiktioner. Det er et organisatorisk felt, der forfølger andre former for organisatorisk legitimitet end en effektiv social integrering af udsatte forældre og børn, som den sociale børnefor sorg til dato ikke har kunne dokumentere. Også klienterne (børnene og forældrene) er interessenter, men de er de mindst magtfulde interessenter. En del empirisk forskning tyder på, at specielt barnet får meget lidt indflydelse på formuleringen af, hvad barnets bedste vil sige. Der er således mange parter, der deltager i en stadig og foranderlig konstruktion af, hvad der er til barnets bedste. Haugli (2002:25) kalder på denne baggrund barnets bedste for et "åbent begreb". Hun finder, at det indebærer den styrke, at det giver et stort rum for individuelle normative vurderinger. Svagheden er en manglende forudsigelighed og ligebehandling, der svækker retsikkerhedsidealene, som ellers anses for vigtige i samfundet.

Begrebet "barnets bedste" åbenhed

åbner også op for, at mange modsætninger kan leve under åbenheden. Den sociale børnefor sorg er et professionaliseret felt, men virksomheden er ikke først og fremmest professionelt legitimeret. Den væsentligste legitimering er politisk. Både diagnosekategorier/indgrebskriterier, dvs. identifikationen af hvad der skader et barn, og løsningskategorier/foranstaltninger er fastsat i lovgivningen. Historiske studier af den sociale børnefor sorg¹⁹ sandsynliggør, at væsentlige modsætninger igennem tiderne har været en integreret del af den politiske definition af den sociale børnefor sorgs mål. Hovedmodsatningen er, at den sociale børnefor sorg både skal være "børneværn" og „samfundsværn“ (Dahl 1978). Af denne hovedmodsatning springer en række andre modsætninger: at der skal ydes både hjælp og kontrol, at frivilligheden skal tilstræbes med tvangen i baghånden, at individualiteten skal vurderes med normaliteten som målestok m.m. I det praktiske arbejde føres disse modsætninger videre og tilføjes andre, for eksempel at kardinalfiguren: barnet bliver usynlig i processen, at børneværnet bliver forældreorienteret m.m. I en sådan modsætningsfuld kontekst bliver det klart, at barnets bedste i praksis kan defineres både til bedste for barnet og til bedste for andre interesser.

Artiklen indledtes med det spørgsmål, om den sociale børnefor sorg tager de nødvendige hensyn til børns trav og børns ret. Konklusionen er, at spørgsmålet ikke kan besvares fyldestgørende.

Konventionen om barnets rettigheder, serviceloven, vejledningen og forskningen leverer hver for sig bidrag til en praksiskonstruktion af begrebet barnets bedste. Bidragene er imidlertid ikke så eksplícitte, præcise eller entydige, at der ydes klare standarder for, hvad barnets bedste vil sige, som den sociale børnefor sorgs praksis kan evalueres på baggrund

af. Børnekonventionen har et holistisk syn på barnets bedste, til gengæld er mange af de væsentlige idealer for et barns opvækst ikke operationaliseret i en sådan grad, at de kan informere praksis. Serviceloven er relativt indholdstom for så vidt angår specificeringer af, hvilke af børns behov, der i særlig grad skal imødekommes via offentlige indgreb. Loven bygger på, at professionelle besidder den tilstrækkelige kompetence til at udmonte, hvad der er børns væsentlige behov, og den sætter stort set kun grænser for skønnet via indsatsrepertoiret, der overvejende omfatter behandlingsmæssige og pædagogiske redskaber, der retter sig mod individuelle psykiske og samspilskonflikter i familien. Dvs. at serviceloven implicit afgrænser barnets bedste til børns psykiske og familiemæssige trivsel. Forskningen giver indbyrdes uforenelige forklaringer på, hvad der er til barnets bedste og skaber derfor intet sikkert fundament at forankre faglige skøn i. Hertil kommer, at ikke alle forklaringer er lige forenelige med en socialpolitisk model, der sigter på normalisering af individuelle og familiemæssige afvigelser.

Den sagsbehandler, der skal skønne og dagligt skønne over barnets tarv, opererer således i en slags tomrum – eller åbenhed – med ringe vejledning om og betydelig frihed i forhold til skønnets indhold. Dette kan som nævnt dels føre til, at skønnet privatiseres med store individuelle forskelle til følge. Det kan også føre til, at andre hensyn end hensynet til barnets bedste kommer til at dominere sagsarbejdet, for eksempel hensyn til organisationen og de krav, den kræver opfyldt for at anse arbejdet for gjort²⁰. Det fører også til, at det bliver uhyre vanskeligt at evaluere, om børnefor sorgen imødekommer de behov, som anses for væsentlige for børns gunstige udvikling. Sidst, men ikke mindst, betyder den uklare afgrænsning af barnets bedste, at det

set fra klienternes synspunkt kan blive uklart eller vilkårligt, hvad foranstaltninger skal hjælpe på, og hvornår behandlingens mål er opfyldt (Steenstrup 2002). Det forekommer tvivlsomt, at målet med en myndighedsudøvende aktivitet er så diffust, at det ikke lader sig gøre at svare på, om der tages tilstrækkelige hensyn til målet.

Også rettighedsbegrebet er svært identificerbart i børneforsorgsarbejde. Der er i loven veldefinerede, men relativt få og begrænsede rettigheder for børnene, der oftest er knyttet til formelle procedurekrav. Bortset herfra skaber lovgivningen ikke rettigheder for børnene, der er underkastet et fagligt skøn uden mange bindinger. Støtte og hjælp, som er de dagligdags praksisudtryk for indgreb, har barnet ikke ret til, med mindre det faglige skøn tilsiger det. Støtte og hjælp kan yderligere antage karakter af tvang, både i forhold til anbringelse og nogle af de forebyggende foranstaltninger, der kan pålægges imod barns og forældres vilje og uden de retsgarantier, som anbringelse uden samtykke er omgærdet med. Man kan således kun tale om børns rettigheder i forhold til nogle procedurekrav, af hvilke nogle empirisk viser sig ofte ikke at blive efterlevet. Det store substantielle rettighedsspørgsmål, der ikke har denne snævre juridiske karakter, om hvorvidt den sociale børneforsorgs virksomhed faktisk er til udsatte børns bedste, kan ikke besvares.

Noter

1. Igennem artiklen anvendes udtrykket "socialt børneforsorgsarbejde". Det vil sandsynligvis forekomme nogle at være et lidt arkaisk udtryk. I Sverige er det blandt forskere på feltet en indarbejdet terminologi, der tjener til at kunne skelne mellem almene børne- og familiepolitiske foranstaltninger og indsatsen over for børn og unge med særlige behov (dvs. sociale problemer). I Danmark findes ikke noget vedtaget entydigt begreb for "socialt børneforsorgsarbejde". I

stedet anvendes i almindelighed varierende og upræcise betegnelse som for eksempel "socialt arbejde med børn og unge", "børnearbejdet" m.m. Til trods for, at det vil skurre i ørene på nogle at anvende et begreb, der indeholder ordet "forsorg", har jeg derfor valgt at bruge begrebet "socialt børneforsorgsarbejde" til at karakterisere den særlige indsats, der findes sted efter servicelovens kapitel 8, 9 og 9a over for børn og unge, hvis opvækst anses for at være under normal standard.

2. Haugli (2002) skriver, at der er risici forbundet med såvel en sociologisk som en juridisk tilgang til den sociale børneforsorg felt. En sociologisk tilgang vil ofte ikke være juridisk stringent og kan derfor anklages (ikke mindst af jurister) for at lide af svagheder eller eventuelle juridiske fejltolkninger. En juridisk tilgang vil ofte operere med "skrivebordsforudsætninger" om, hvordan lovgivningen virker i praksis, der ikke modsvarer det faktisk udførte arbejde.

3. Staterne skal hvert femte år udfærdige en beretning om, hvilke fremskridt der er gjort på børnekonventionens område til en FN komite, nedsat til dette formål.

4. Denne diskussion satte sig også spor i ændringsforslag til de eksisterende regler. Dels i en regel (den nuværende § 42 a, der er trådt i kraft d. 1.1.2001) om, at børn- og ungeudvalget kan beslutte, at et barn i op til en tre måneders periode nægtes hjemgivelse, selvom anbringelsen er etableret på frivilligt grundlag, såfremt en øjeblikkelig hjemgivelse må antages at skade barnet. Endnu et forslag til en ny paragraf, der skulle skabe hjemmel til uden tvangsgrundlag permanent at nægte hjemgivelse til biologiske forældre, hvis et barn i en længere periode havde været anbragt i pleje, blev dog ikke vedtaget.

5. Nordiske eksempler på dette er Andersson 1991 og 1995, Christensen & Egelund 2002, Claezon 1987, Egelund 1997, Hessle 1988 og Hestbæk 1997.

6. Andersson 1991, 1995; Backe-Hansen 2001; Egelund 2002.

7. For eksempel Garbarino, Dubrow, Kostelny & Pardo 1992; Huston 1997.

8. For eksempel Backe-Hansen 2001; Christensen & Egelund 2002; Christoffersen 2002; Egelund 1997, 2002.

9. Disse regler er aktuelt under ændring i Folketinget, således at aldersgrænsen ved 12 år ophæves, således at alle børn uanset alder principielt skal høres på lige fod, med mindre særlige hensyn til alder og modenhed taler imod.

10. For eksempel Besharov 1993; Hutchison 1994.

11. "The battered child syndrome" udvikles i et samarbejde mellem pædiatriske, psykiatriske og røntgenlæger, der opdagede, at nogle småbørn har været udsat for gentagne knoglebrud på grund af forældres mishandling (Kempe, Silverman, Steele, DroegemueLLer & Silver, 1962).

12. Hacking 1991 skriver, at børneforsorgen altid har kendt til overgreb mod børn, men ikke tidligere betragtet dem som sin kerneopgave. Mishandling af børn var en opgave for retsvæsenet.

13. Dingwall 1989 bruger begrebet "diagnostisk inflation" om den situation, at børneforsorgen i dag forventes at intervenere mod snart sagt alle mulige adfærdsformer fra forældreside, som kan antages at have negativ indflydelse på barnet.

14. For eksempel Gil 1971; Pelton 1989.

15. Howitt 1992; Jack 1997; Nelson 1984; Parton 1979; Pfohl 1976.

16. For dette taler også, at indholdet i undervisning om børneforsorgen på de sociale højskoler har denne karakter (Egelund, Kvilhaug, Liebing & Östberg, 2000).

17. Det samme gælder anbringelser, for eksempel Butler & Williamson 1994; Nielsen 2001.

18. Egelund 2002; Egelund, Kvilhaug, Liebing & Östberg 2000.

19. Dahl 1978; Donzelot 1977; Ohrlander 1992.

20. Flere undersøgelser peger på, at sagsbehandlingen lægges til rette for at kunne producere foranstaltninger med argumenter, som anses for organisatorisk tilstrækkelige (Claezon, 1987; Dingwall, Eekelaar & Murray, 1983; Packman, Randall & Jacques, 1986; Parton, Thorpe & Wattam, 1997; Swift, 1995).

Litteratur

- Ahn, H. N. 1994: "Cultural diversity and the definition of child abuse". R. Barth, J. D. Berrick & N. Gilbert (eds.): *Child welfare research review*. New York: Colombia University Press, s. 28-55.
- Andersson, Gunvor 1991: *Socialt arbete med små barn*. Lund: Student-litteratur.
- Andersson, Gunvor 1995: *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Backe-Hansen, Elisabeth 2001: *rettfærdiggjøring av omsorgsovertakelse. En beslutningsteoretisk analyse af barnevernstjensens argumentasjon i en serie typiske saker om små barn*. Oslo: Rapport 2/01, NOVA.
- Bell, M. 1999: "Working in partnership in child protection: the conflicts". I *British journal of social work*, 29: 437-455.
- Besharov, D. J. 1993: "Overreporting and underreporting are twin problems". R. J. Gelles & D. R.: *Børnekonventionen i Danmark*. København: Børnerådet.
- Loseke (eds): *Current controversies on family violence*, s. 257-272. Newbury Park: Sage.
- Bronfenbrenner, U. 1977: "Toward an experimental ecology of human development". I *American psychologist*, 32, 513-531.
- Butler, I. & Williamson, H. 1994: *Children speak. Children, trauma and social work*. Essex: Longman Group.
- Christensen, Else 1998: *Anbringelser af børn. En koalitiv analyse af processen*. Rapport 98:2. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, Else & Egelund, Tine 2002: *Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats*. 02:10. København. Socialforskningsinstituttet. (Under udgivelse).
- Christiansen, O., Havnen K. & Havik, T. 1998: "Rett hjælp - til rett tid - til rett barn - visjon eller virkelighet?". I *Nordisk sosialt arbeid*, 18:100-107.
- Christoffersen, Mogens N. 2002: *Social støtte til børn. En undersøgelse af børn, der modtog forebyggende hjælp i henhold til Serviceloven for første gang i 1998. 5. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. Arbejdsrapport 9:2002, København. Socialforskningsinstituttet.
- Claezon, Ingrid 1987: *Bättre beslut. En studie i socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn*. Umeå. Studier i socialt arbete nr 5. Umeå Universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Dahl, Tove Stang 1978: *Barnevern og samfunnsvern. Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Dingwall, R. 1989: "Some problems about predicting child abuse and neglect". O. Stevenson (ed): *Child abuse. Professional practice and public policy*, s. 28-53. London: Harvester Wheatsheaf.
- Dingwall, R., Eekelaar, J. M. & Murray, T. 1983: *The protection of children. State intervention and family life*. Oxford: Basil Blackwell Inc.
- Donzelot, J. 1977: *La police des familles*. Paris: Les éditions de minuit.
- Ebsen, Frank 2001: *Viden i børnesager. En kvantitativ undersøgelse af børnesagerne i 4 kommuner og amter*. Projekt Socialforvaltning. København: Socialministeriet.
- Egelund, Tine 1997: *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzel.
- Egelund, Tine 2002: *Metodeanvendelse i kommunernes forebyggende arbejde med børn og unge. 2. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. Arbejdsrapport 3:2002. København: Socialforskningsinstituttet.

- Egelund, Tine, Kvilhaug, Anita, Liebing, Anne & Östberg, Francesca 2000: *Social børneforsorg – kundskab og professionalisering. Et komparativt studie af undervisningen om social børneforsorg i svensk socionomuddannelse og dansk socialrådgiveruddannelse*. CUS-skrift 2000:2, Stockholm: Socialstyrelsen, Centrum för utvärdering av socialt arbete.
- Egelund, Tine & Thomsen, Signe A. 2002: *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningers vurderinger i børnesager*. København: Socialforskningsinstituttet (Under udgivelse).
- Garbarino, J. 1992: "The meaning of poverty in the world of children". I *American behavioral scientist*, 35: 220-237.
- Garbarino, J., Dubrow, N., Kostelny, K. & Pardo, C. 1992: *Children in danger. Coping with the consequences of community violence*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Garbarino, J. & Kostelny, K. 1992: "Child maltreatment as a community problem". *Child abuse & neglect*, 16: 455-464.
- Gil, D. G. 1970: *Violence against Children - Physical Child Abuse in the United States*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Hacking, Ian 1991: "The making and molding of child abuse". I *Critical inquiry*, 253-288.
- Haugli, Trude 2002: "Barnets beste – forskningsmessige utfordringer". I *Det magfoldige barnevernet. Formidling av forskning om barnevern*, 22-28. Oslo: Norges forskningsråd.
- Hessle, Sven 1988: *Familjer i sönderfall. En rapport från samhällsvården*. Stockholm: Norstedts.
- Hessle, Sven & Vinnerljung, Bo 1999: *Child Welfare in Sweden - An Overview*. Stockholm: Department of social work, Stockholm university.
- Hestbæk, Anne-Dorthe 1997: *Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager*, Rapport 97:6. København: Socialforskningsinstituttet.
- Howitt, D. 1992: *Child abuse errors. When good intentions go wrong*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Huston, Aletha C. (ed) 1991: *Children in poverty. Child development and public policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchison, E. 1994: "Child maltreatment: can it be defined?" R. Barth, J. D. Berwick & N. Gilbert (eds): *Child welfare research review*, s. 5-27. New York: Columbia University Press.
- Jack, G. 1997: "Discourses of child protection and child welfare". I *British journal of social work*, 27: 659-678.
- James, Allison & Prout, Alan (eds) 2001: *Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues in the sociological study of childhood. Second edition*. London/Philadelphia: Routledge Falmer.
- Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W. & Silver, H.K. 1962: "The battered-child syndrome". I *Journal of the American medical association*, 181: 17-24.
- King, Michael 1997: *A better world for children. Explorations in morality and authority*. London/New York: Routledge.
- Konventionen om Barnets Rettigheder*. 1991 København: Dansk UNICEF Komite, Socialministeriet.
- Korbin, J. E. (ed) 1981: *Child abuse and neglect: cross-cultural perspectives*. Berkeley/Los Angeles: University of California Press.
- Kronborg, Annette 2001: "Høring af børn i forvaltningen". I *Juristen*, nr. 044 – 2001: 1-7.

- Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes 2000: *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete och Gothia.
- Lov om social service. Socialministeriets lov nr. 454 af 10.6.1997, jf. lovbekendtgørelse nr. 944 af 16.10.2000.
- Lundström, T. & Wiklund, S. 2000: *Att växa upp i familjer med långvarigt försörjningsstöd. En forskningsöversikt om barns uppväxtvillkor i familjer med socialbidrag och små ekonomiska resurser*. Stockholm. FoU-rapport 2000:3, Stockholms Socialtjänstförvaltning, FoU-enheten.
- Nelson, B. 1984: *Making an issue of child abuse. Political agenda setting for social problems*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nielsen, Henrik E. 2001: "Så kommer du til et bedre sted" – Samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om hvordan truede børn og unge skal hjælpes. København: Forlaget Børn og Unge.
- Nissen, Maria A. & Henriksen, Lars S. 2001: "Børns problemer – det sociale problem". I *Dansk sociologi*, nr. 4/12. årg.: 45-64.
- Ohrlander, K. 1992: *I barnens och nationens interesse. Socialliberal reformpolitik 1903-1930*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag.
- Olsen, Bente M. 2002: *Den kommunale organisering af det forebyggende arbejde med børn og unge. 4. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. Arbejdsrapport 8:2002. København: Socialforskningsinstituttet.
- Oppedal, M. 1997: "Bliver barn sett og hørt ved akutte vedtak?" E. Backe-Hansen & T. Havik (eds): *Barnevern på barns premisser*, s. 231-242. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.
- Packman, J., Randall, J. & Jacques, N. 1986: *Who needs care? Social work decisions about children*. Oxford: Basil Blackwell.
- Parton, Nigel 1979: "The natural history of child abuse: a study in social problem definition". I *British journal of social work*, 9, 431-451.
- Parton, Nigel 1989: "Child abuse". B. Kahan (Red.): *Child care research, policy and practice*, s. 55-79. London: Hodder & Stoughton.
- Parton, C. & Parton, N. 1989: "Child protection: the law and dangerousness". O. Stevenson (ed): *Child abuse. Professional practice and public policy*, s. 54-73. London: Harvester Wheatsheaf.
- Parton, Nigel, Thorpe, David & Wattam, Corinne 1997: *Child protection. Risk and the moral order*. Houndsmill/London: Macmillan Press.
- Pelton, L. H. 1981: "Child abuse and neglect. The myth of classlessness". L. H. Pelton (ed): *The social context of child abuse and neglect*, s. 23-38. New York: Human Sciences Press.
- Pfohl, S. J. 1976: "The discovery of child abuse". I *Social problems*, 24, 310-323.
- Qvortrup, Jens 1986: "Barndommen i historisk belysning". J. Qvortrup: *Barndommen i historisk belysning. Barndom i komparativ forskning*. Barndomsprojektet, 1/86, s. 1-24. Esbjerg: Sydjysk Universitetscenter.
- Qvortrup, Jens 1986: *Børn forgår – barndommen består. På sporet af barndommens sociologi*. Barndomsprojektet, 3/90. Esbjerg: Sydjysk Universitetscenter.
- Qvortrup, Jens 1993a: "Children at risk or childhood at risk – a plea for politics of childhood". P-L. Heiliö E. Lauronen & M. Bardy (eds): *Politics of childhood and children at risk. Provision – protection – participation*, s. 19-34. Vienna. Eurosocal, Report 47/1993, European Centre.
- Qvortrup, Jens 1993b: "Nine theses about "childhood as a social pheno-

- menon"" . J. Qvortrup (ed): *Childhood as a social phenomenon. Lessons from an international project*, s. 11-18. Vienna. Eurosocal, Report 47/1993, European Centre.
- Sgritta, G.B. 1987: "Childhood, normalization and project". I *International journal of sociology*, Vol. 17, No. 3: 38-57.
- Sgritta, G. B. 1993: "Provision: Limits and possibilities". P-L. Heiliö E. Lauronen & M. Bardy (eds): *Politics of childhood and children at risk. Provision – protection – participation*, s. 35-47. Vienna. Eurosocal, Report 47/1993, European Centre.
- Skytte, Marianne 2002: *Anbringelse af etniske minoritetsbørn*. Lund: Lund dissertations in social work, Lunds Universitet. (Under udgivelse).
- Steenstrup, Johanne 2002: *Familie-erfaringer. 3. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. Arbejdsrapport 6:2002. København: Socialforskningsinstituttet.
- Sundell, K. & Colbiörnsen, M. 1999: *Samarbete kring barn i riskzonen*. Stockholm. FoU-rapport 1999:24, Stockholms socialtjänstförvaltning, FoU-enheten.
- Sundell, Knut & Humlesjö, Eva 1996: *Sociala utredningar med fokus på barn*. 1996:7. Stockholm: Stockholms Socialförvaltning, FoU-byrån.
- Sundell, Knut & Humlesjö, Eva 1997: *Steg för steg. Den dokumenterade sociala barnavården 1990 och 1996 i två socialdistrikt*. 1997:23. Stockholm. FoU-rapport Stockholms Resursförvaltning för skola och socialtjänst, FoU-enheten.
- Sundell, K. & Karlsson, U. 1999: *Sociala barnavård i tio svenska kommuner. Vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer sedan?* 1999:26. Stockholm. FoU-rapport Stockholms Socialtjänstförvaltning, FoU-enheten.
- Swift, K.J. 1995: *Manufacturing bad mothers. A critical perspective on child neglect*. Toronto: University of Toronto Press.
- Thoburn, J., Lewis, A. & Shemmings, D. 1995: *Paternalism or partnership? Family involvement in the child protection process*. London: HMSO.
- Vondra, J. I. 1993: "Childhood poverty and child maltreatment". J. A. Chafel (ed): *Child poverty and public policy*, s. 127-166. Washington D.C.: The Urban institute press.
- Wählander, Eva 1994: *Att allsidigt belysa barns sociala situation. En jämförande undersökning av barnavårdsutredningar och sociala insatser vid tre socialdistrikt i Stockholm*. Stockholm. FoU-rapport 1994:3, Stockholms Socialförvaltning, FoU-byrån.
- Östberg, Francesca, Wählander, Eva & Milton Pia 1999: *Barnavårdsutredningar i sex kommuner. En vinjetstudie*. Stockholm. CUS-skrift 1999:8, Socialstyrelsen, Centrum för utvärdering av socialt arbete.